

Annales

Instituti

Archaeologici

VIII - 2012

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress of the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
Fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Željko Tomičić

Izvršni urednik/Desk editor

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednik/Technical editor

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Suzana Čule

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)
Suzana Čule (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

Tisak/Printed by

ZRINSKI d. d., Čakovec

Naklada/Circulation

600 primjeraka/ Copies

©Institut of archaeology, Zagreb 2012.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin, probna arheološka istraživanja 2011. godine
- 14**   **Marko Dizdar**
Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji obilaznice
Vinkovci zapad – Mirkovci
- 18**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2011.
- 23**   **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari - crkva sv. Lovre 2011.
godine
- 29**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Marko Dizdar
Probna istraživanja kasnobrončanodobnog groblja Migalovci
– Vivodine
- 33**   **Marko Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Probna istraživanja u Malom Bilaču 2011. godine
- 37**   **Saša Kovačević**
Nova Bukovica Sjenjak 2011.
- 41**   **Marko Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Pokusna istraživanja visinskog prapovijesnog naselja na
Plišu kod Velike
- 46**   **Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo
– Veliko polje u 2011. godini
- 52**   **Siniša Krznar**
Torčec – Cirkvišće, arheološko istraživanje 2011. godine
- 58**   **Juraj Belaj**
Filomena Sirovica
Arheološka istraživanja crkve Uznesenja Blažene Djevice
Marije u Gori od 2008. do 2011. godine
- 63**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Zaštitna istraživanja nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2
na trasi autoceste A12 Sv. Helena – GP Gola

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin, trial archaeological excavations 2011
- 14**   **Marko Dizdar**
*Field survey and trial excavations on the area of the construction
of the Vinkovci zapad - Mirkovci bypass*
- 18**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2011
- 23**   **Tatjana Tkalčec**
*Archaeological research of the site Crkvari - St. Lawrence Church
in 2011*
- 29**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Marko Dizdar
*Trial excavations of the Late Bronze Age cemetery Migalovci
– Vivodine*
- 33**   **Marko Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Trial excavations in Mali Bilač 2011
- 37**   **Saša Kovačević**
Nova Bukovica Sjenjak 2011
- 41**   **Marko Dizdar**
Hrvoje Potrebica
*Trial Excavation of prehistoric hilltop settlement on Pliš near
Velika*
- 46**   **Marko Dizdar**
*The results of the research of the La Tène culture cemetery
Zvonimirovo – Veliko Polje in 2011*
- 52**   **Siniša Krznar**
Torčec – Cirkvišće, archaeological research 2011
- 58**   **Juraj Belaj**
Filomena Sirovica
*Archaeological excavations of the church of the Assumption
of the Blessed Virgin Mary in Gora during the period from
2008 until 2011*
- 63**   **Daria Ložnjak Dizdar**
*Rescue excavations of the site AN 5 Poljana Križevačka 2
on the route of the highway A12 St. Helena – GP Gola*

69   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Rezultati četvrte sezone arheoloških iskopavanja na lokalitetu Kalnik-Igrišće

74   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Hvar, otok Sv. Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2011.

79   **Kornelija Minichreiter**
Zorko Marković

Donji Vukojevac, sjever – zaštitna arheološka istraživanja na trasi autoceste Zagreb – Sisak

85   **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Zaštitna istraživanja nalazišta AN 6 Gornji Vukojevac na trasi auto-cesta Zagreb – Sisak u 2011. godini

90   **Juraj Belaj**
Filomena Sirovica

Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2011.

95   **Tatjana Tkalčec**

Konzervatorski radovi na burgu Vrbovcu u Klenovcu Humskom 2011. godine

98   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Crikvenica – *Ad turres*, prošlogodišnja terenska istraživanja 2011. godine, projekt eksperimentalne arheologije i novi nalazi distribucije crikveničkih keramičarskih proizvoda

103   **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Ana Konestra

Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek kod Tara u 2011. g.

69   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

The results of the fourth season of archaeological research at Kalnik-Igrišće site

74   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Hvar, Island of Sv. Klement, Soline Bay, Archaeological Excavations 2011

79   **Kornelija Minichreiter**
Zorko Marković

Donji Vukojevac, north - rescue archaeological excavations on the Zagreb - Sisak highway

85   **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Rescue excavations of AN 6 Gornji Vukojevac site on the Zagreb – Sisak highway route during 2011

90   **Juraj Belaj**
Filomena Sirovica

Archaeological excavations at the Stari Grad site, Ivanec, 2011

95   **Tatjana Tkalčec**

Conservation works on the Vrbovec castle, Klenovec Humski in 2011

98   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Crikvenica - Ad turres, 2011 field research, experimental archaeology project and a new evidence of the distribution of ceramic products from Crikvenica

103   **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Ana Konestra

Archaeological and conservation research of the Stancija Blek site near Tar in 2011

Terenski pregledi

108   **Zorko Marković**
Mirjana Paušak

Terenski pregled arheoloških lokaliteta u Valpovštini 2011.

111   **Zorko Marković**
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković

Rezultati rekognosciranja arheoloških terena oko Našica 2011. godine

115   **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje srednjovjekovnih gradišta na području bilogorskog kraja i Zapadne Slavonije 2011. g.

129   **Hrvoje Kalafatić**

Terenski pregled na prostoru izgradnje vodocrpilišta "OSEKOVO"

133   **Hrvoje Kalafatić**

Terenski pregled na trasi izgradnje sjeverne zaobilaznice mjesta Prelog u Međimurju

137   **Asja Tonc**

Terenski pregled područja izgradnje nove obilaznice grada Zagreba

Field Surveys

108   **Zorko Marković**
Mirjana Paušak

Archaeological Field Survey of sites in the Valpovo Area in 2011

111   **Zorko Marković**
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković

Results of Archaeological Field Survey of the Našice Area in 2011

115   **Tatjana Tkalčec**

Field survey of the mediaeval earthen fortifications in Bilogora region and the Western Slavonia during 2011

129   **Hrvoje Kalafatić**

Field survey of the Osekovo water wells construction area

133   **Hrvoje Kalafatić**

Field Survey on the route of the construction of the northern bypass of Prelog in Međimurje

137   **Asja Tonc**

Field survey of the area of the construction of the new Zagreb bypass

Eksperimentalna arheologija

145 Andreja Kudelić

Eksperimentalno testiranje prapovijesne arheološke tvorevine i rezultati pečenja keramike na otvorenoj vatri

**149 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra**

Eksperimentalna arheologija - gradnja replike rimske keramičarske peći u Crikvenici

155 Ivana Ožanić Roguljić

Povijesno - arheološke manifestacije (Rimska noć u Naroni, Dani Dioklecijana)

Experimental archaeology

145 Andreja Kudelić

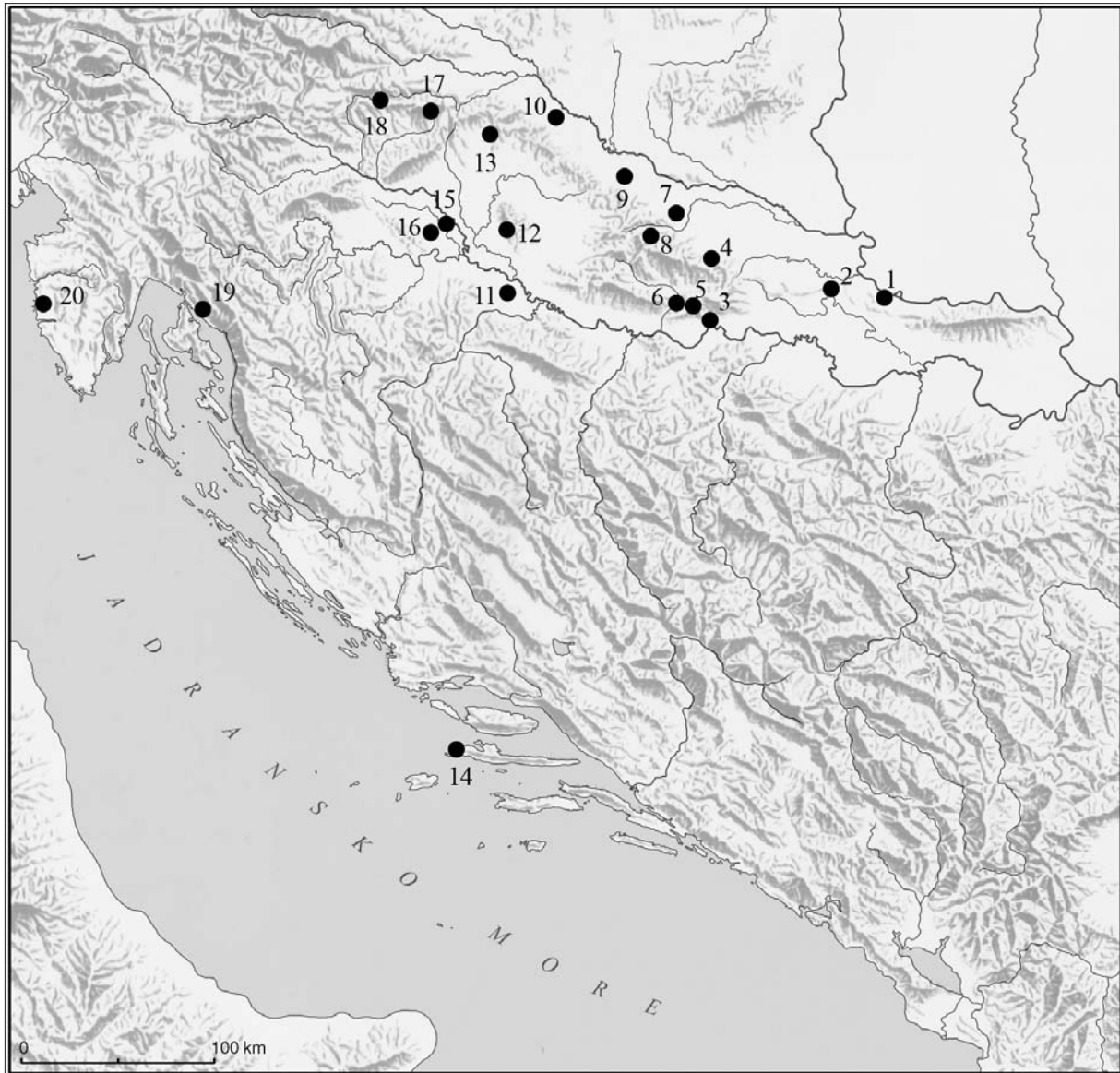
Experimental testing of prehistoric archaeological features and the results of firing pottery on an open fire

**149 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra**

Experimental Archaeology - a replica of a Roman pottery kiln

155 Ivana Ožanić Roguljić

Historical - archaeological manifestations (Roman night in Naronia, Diocletian Days)

1. Sotin
2. Vinkovci zapad – Mirkovci
3. Slavonski Brod Galovo
4. Crkvari
5. Migalovci-Vivodine
6. Mali Bilač
7. Nova Bukovica Sjenjak
8. Pliš kod Velike
9. Zvonimirovo – Veliko polje
10. Torčec-Crikvišće
11. Gora
12. AN 5 Poljana Križevačka
13. Kalnik-Igrišće
14. Sv. Klement – Soline
15. Donji Vukojevac
16. AN 6 Gornji Vukojevac
17. Ivanec Stari Grad
18. Klenovec Humski-Plemićki grad Vrbovec
19. Crikvenica – Igralište
20. Stancija Blek-Tar

Zaštitna istraživanja nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2 na trasi autoceste A12 Sv. Helena – GP Gola

Rescue excavations of the site AN 5 Poljana Križevačka 2 on the route of the highway A12 St. Helena – GP Gola

Daria Ložnjak Dizdar

Primljeno/Received: 16.04.2012.
Prihvaćeno/Accepted: 16.04.2012.

U zaštitnim istraživanjima nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2 na trasi autoceste A12 Sv. Helena – GP Gola, smještenom na ovalnom uzvišenju uz potok Glogovnicu južno od Križevaca, otkriveni su ostaci prapovijesnog i srednjovjekovnog naselja. Najstariji tragovi naseljavanja povezuju se s lasinjskom kulturom iz bakrenog doba, no najveći broj pronađenih nalaza pripada naselju virovitičke grupe iz kasnog brončanog doba uz koje je pronađeno i pripadajuće groblje s paljevinskim grobovima. Otkrivena je i jedna nastamba latenske kulture iz mlađeg željeznog doba, dok su na južnom dijelu nalazišta istraženi ostaci kasnosrednjovjekovnog naselja. S obzirom na rezultate istraživanja, posebno dokumentiranu infrastrukturu naselja iz različitih razdoblja te groblje iz kasnog brončanog doba, nalazište AN 5 Poljana Križevačka od izuzetne je važnosti u poznavanju mreže naseljenosti križevačkog kraja.

Ključne riječi: Poljana Križevačka, zaštitno iskopavanje, naselje, groblje, bakreno doba, kasno brončano doba, kasni srednji vijek

Key words: Poljana Križevačka, rescue excavation, settlement, cemetery, Copper Age, Late Bronze Age, Late Middle Ages

Od rujna do studenog 2011. godine Institut za arheologiju proveo je zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2 na trasi autoceste A12 Sv. Helena – GP Gola, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački (stacionaža od km 7+950 do km 8+350).¹ Ukupno je istražena površina od 29.560 m².

Nalazište Poljana Križevačka 2 smješteno je nekoliko kilometara južno od Križevaca (Koprivničko-križevačka županija), tik uz zapadni rub današnjeg naselja Poljana Križevačka. Radi se o blago uzdignutoj ovalnoj gredi s istočne strane potoka Glogovnica koja prelazi u blage brežuljke prema istoku, dok se zapadno od nalazišta rasprostire dolina Špiranečkog luga. Nalazište je otkriveno tijekom terenskog pregleda poduzetog za potrebe izrade studije utjecaja na okoliš pri izgradnji autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački (Vujnović, Burmaz 2010: 168).

Nakon strojnog iskopa sloja humusa debljine do 0,40 m, poliranjem zdravice uočene su brojne zapune arheoloških cjelina među kojima se razlikuju ukopi zemunica, jama kanala, ograda i stupova, dok su na južnom dijelu nalazišta izdvojeni i ukopi grobova.² U istraživanjima su, na osnovi prikupljenih nalaza, otkriveni ostaci naselja lasinjske kulture iz bakrenog doba, zatim naselje i groblje grupe Virovitica kulture polja sa žarama s početka kasnog brončanog doba, nadzemna nastamba iz mlađeg željeznog doba te dio naselja iz kasnog srednjeg vijeka.

Bakreno doba

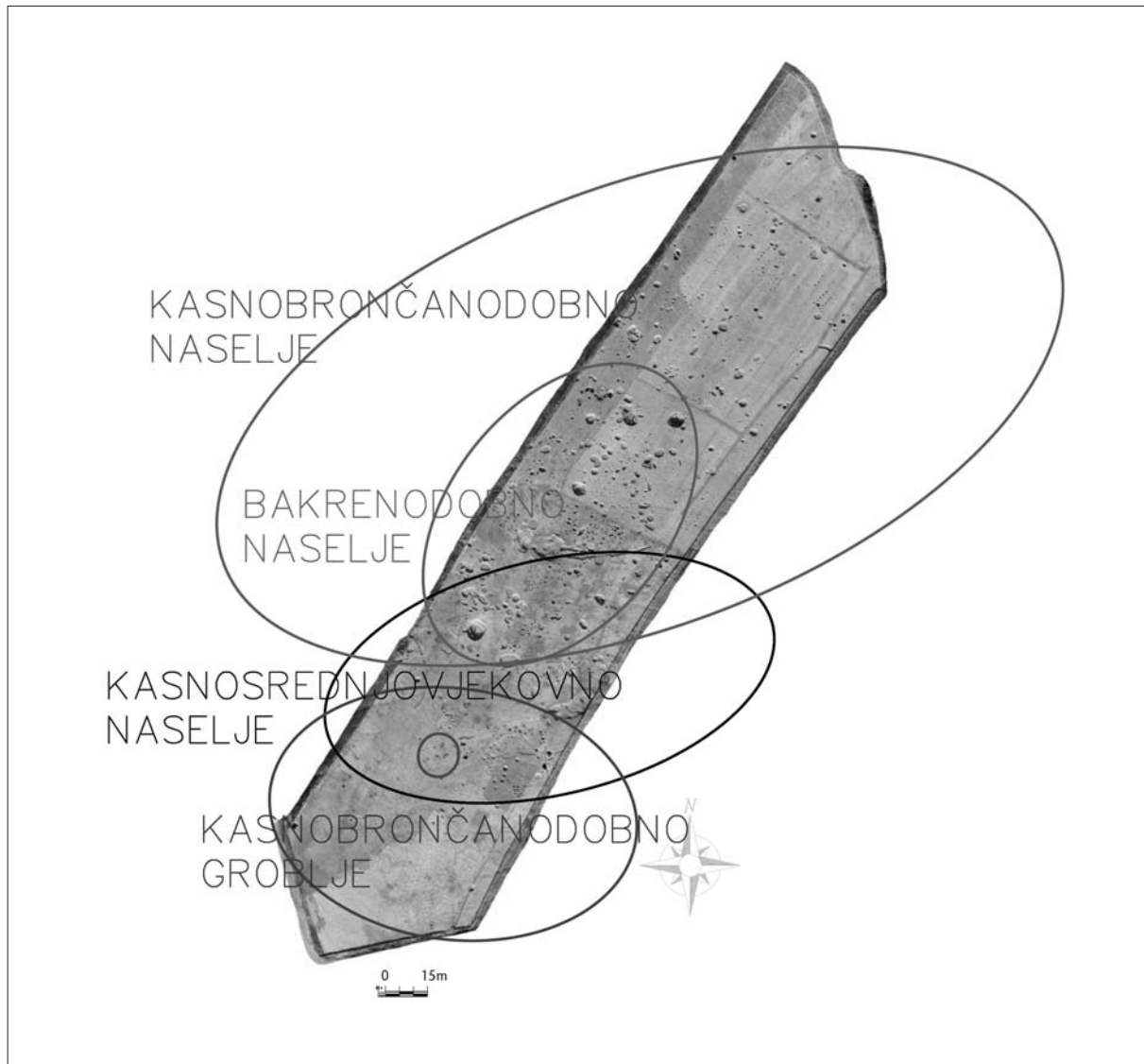
Naselje lasinjske kulture nalazilo se na najvišem dijelu grede gdje su izdvojeni ukopi većih ovalnih zemunica kao i manjih jama, dok brojne ukope stupova sa sigurnošću nije moguće pripisati infrastrukturi bakrenodobnog naselja, iako dio njih vjerojatno pripada ostacima kuća pravokutne osnove. S obzirom na veći broj objekata na tom dijelu nalazišta, može se pretpostaviti kako se naselje rasprostiralo u pravcu sjeveroistok-jugozapad, odnosno središte se nalazilo bliže potoku Glogovnici te je u istraživanjima obuhvaćen njegov istočni dio. Osim kuća, za stanovanje su vjerojatno služile i zemunice koje su se mogle koristiti i kao radni prostori, pri čemu je osobito zanimljiva zemunica SJ 2527 dimenzija 5,90 x 6,61 m s relativnom dubinom od 1,81 m. Veća istražena površina naselja otkriva zanimljivu infrastrukturu za koju je karakteristično povezivanje nekoliko objekata u skupine koje možda odgovaraju obiteljski organiziranom naselju.

Na osnovi keramičkih ulomaka iz zapuna zemunica i jama, naselje se pripisuje lasinjskoj kulturi iz bakrenog doba. Izdvojeni su ulomci lonaca, bikoničnih i zaobljenih zdjela, šalice te žlice koji su karakteristični za keramografiju lasinjske kulture. Isto tako, pronađeni su i ulomci glačanih i cijepanih litičkih alati.

U križevačkom kraju u probnim ili zaštitnim istraživanjima zabilježeno je nekoliko naselja lasinjske kulture (Beketinci, Bukovje) (Homen 1980; 1981). Tijekom 2005. i 2006. godine na nalazištu Karane u jugozapadnom dijelu Križevaca istražen je dio naselja lasinjske kulture (Okroša Rožić 2006; 2007). Spomenuta naselja svojom infrastrukturom (jednoslojna naselja, zemunice) odgovaraju preliminarnim rezultatima istraživanja nalazišta Poljana Križevačka 2. Nalazi keramike lasinjske kulture

1 U istraživanjima su sudjelovali dr. sc. Daria Ložnjak Dizdar, voditeljica istraživanja, dr. sc. Marko Dizdar, tri arheološka tehničara i dvadeset radnika. Povremeno nas je posjećivala i pomagala Lana Okroša Rožić, viša kustosica iz Gradskog muzeja Križevci. Strojni iskop površinskog humusa obavila je tvrtka Kaducej d.o.o.

2 Po završetku zemljanih radova, tvrtka Cadcom d.o.o. načinila je georeferencirani zračni snimak istraženog dijela nalazišta.

Sl. 1 Zračni snimak naselja s naznačenim položajima naselja po razdobljima (za Institut za arheologiju Cadcom d. o. o.).

Fig. 1 Aerial footage of the settlement with the positions of the settlement marked by periods (for the Institute of Archaeology Cadcom d.o.o.).

iz starog grada Veliki Kalnik svjedoče kako su, osim nizinskih, u bakreno doba bili naseljeni i visinski položaji u križevačkom kraju (Homen 1986: 136), što odgovara slici naseljenosti na širem jugozapadnom dijelu Panonske nizine (Dular et al. 1991). Istraženi dio lasinjskog naselja u Poljani Križevačkoj 2 upotpunjava mrežu eneolitičkih naselja u sjevernoj Hrvatskoj čiji broj recentnim istraživanjima raste i nepovratno mijenja spoznaje o infrastrukturi kao i apsolutno-kronološkoj slici ranog bakrenog doba na ovim prostorima (Bekić 2006; Balen 2007).

Kasno brončano doba

Naselje iz bakrenog doba dijelom je preslojilo naselje iz kasnog brončanog doba, odnosno grupe Virovitica kulture polja sa žarama iz Br D i Ha A1 stupnja (13.–12. st. pr. Kr.). Naselje se rasprostire po gredi u pravcu sjever–jug, pri čemu je istražen njegov istočni dio, sudeći prema rasporedu i rjeđoj gustoći objekata uz istočni rub iskopa. Kao osnovni objekti za stanovanje koristile su kuće od kojih su preostali ukopi stupova raspoređeni u pravokutne osnove dimenzija 6 x 3 ili 6 x 6 m. Kućne osnove najjasnije se prepoznaju na središnjem i sjevernom dijelu površine istraživanja. Kuće su bile načinjene od drveta i pruća oblijepljenih lijepom, sudeći prema ostacima pronađenim u jamama. Najčešća orijentacija kuća bila je sjeveroistok–jugozapad ili sjever–jug. Zanimljivo je kako su u blizini kuća, u nekim slučajevima i unutar njih, otkrivene jame koje su bile njihov sastav-

ni dio. Isti tip kuća otkriven je prilikom istraživanja na prostoru Prekomurja u sjeveroistočnoj Sloveniji (Pod kotom) (Kerman 2011: 45) koje se isto pripisuju grupi Virovitica. Infrastrukturi kasnobrončanodobnog naselja pripadaju i ukopi brojnih jama, najčešće ovalnog oblika od kojih su pojedine vjerojatno služile kao radni prostori. Tako je na južnom dijelu nalazišta otkrivena jama SJ 1199 s nalazom urušene konstrukcije peći, a slična je zabilježena i na sjevernom rubu naselja. Dio jama vjerojatno predstavlja ostatke spremišta, posebno one s dublje ukopanim dijelom zaravnjenog dna.

Stratigrafski odnosi pojedinih ukopa u naselju kao i tipološki oblici keramike i brončanih predmeta preliminarno ukazuju kako će se potpunom analizom nalazišta vjerojatno moći razdvojiti najmanje dvije faze naseljavanja s početka kasnog brončanog doba.

U zapunama jama, posebno onih koje su imale neku radnu funkciju unutar naselja, pronađene su znatne količine nalaza, od kojih se izdvajaju brojni ulomci keramičkih posuda i kućnog lijepa. Među keramičkim ulomcima u najvećem se broju pojavljuju različiti oblici lonaca, zdjela i šalica. Za datiranje nalaza posebno su važni nalazi brončanih predmeta među kojima se prepoznaju oruđa (sjekire, bodež) i dijelovi nošnje (igle, ogrlica), no brojne su i kamene alatke kao i različiti oblici keramičkih utega i pršljena. Posebno se ističe veći broj brončanih predmeta pronađenih u naselju što se može povezati s nedalekim istraživa-

Sl. 2 Zemunica lasinjske kulture SJ 2527 (snimio: M. Vojtek)

Fig. 2 Pit house of the Lasinja Culture SU 2527 (photo by: M. Vojtek).

nim naseljem na Kalniku gdje su, uz veći broj brončanih predmeta, pronađeni i tragovi ljevaonice (Majnarić-Pandžić 1992; Vrdoljak 1992).

Istraženi dio naselja iz kasnog brončanog doba u Poljani Križevačkoj upotpunjava mozaik sastavljen od nekoliko kasno-brončanodobnih naselja istraživanih u nedalekim Križevcima na položaju Ciglana (Homen 1982), zatim u Martincu jugozapadno od Križevaca te na Kalniku na položaju Igrišće (Majnarić-Pandžić 1992; Vrdoljak 1992; 1994). Najstariji kasnobrončanodobni nalazi iz istraživanja visinskog naselja na Kalniku (Karavanić 2011) ukazuju da su istovremeno postojali nizinsko naselje na gredi uz Glogovnicu u Poljani Križevačkoj i visinsko naselje na kalničkom masivu, što otvara i zanimljiva mikrotopografska pitanja u proučavanju početka kasnog brončanog doba u križevačkom kraju. Neka kasnobrončanodobna naselja su poznata iz terenskih pregleda (Tkalčec et al. 2007: 7, 12) i slučajnih nalaza (Tomičić 1999: 121–123), što svjedoči o gusto naseljenosti ovog kraja u vrijeme kulture polja sa žarama.

Jedno od najvećih i najvrednijih otkrića tijekom istraživanja predstavlja otkriće istovremenog kasnobrončanog groblja koje se nalazilo južno od naselja. Ukupno je istraženo 50 paljevinskih grobova, pri čemu se može zaključiti kako se groblje raspire u smjeru istok–zapad, gdje je veća koncentracija grobova primijećena uz istočni rub iskopa. Grobovi su paljevinski u urni, odnosno kod 47 grobova spaljeni ostaci pokojnika položeni su u lonac koji ima funkciju urne te su pokriveni zdjelom kao poklopcem. Kod tri groba spaljeni su ostaci pokojnika položeni na dno rake te su pokriveni zdjelom okrenutom s dnom prema gore. Samo u dva groba raka je bila zatrpana ostacima s lomače, sudeći prema velikoj količini gara i ugljena u zapuni groba. Vrlo često u grob su, uz urnu koja je često bila položena u malo dublje ukopani dio grobne rake, položeni ulomci razbijenih keramičkih posuda za koje se postavlja pitanje gdje su razbijane tijekom pogrebnog rituala zajednice; iznad lomače ili iznad groba. Odgovore na ta pitanja dat će daljnje analize, odnosno potrebno je provjeriti jesu li ulomci bili izloženi naknadnoj vatri te je li moguće u potpunosti restaurirati posude iz ulomaka razbijenih posuda. Ovaj običaj svojstven je virovitičkoj grupi.

U dva groba u urni su, uz spaljene kosti, otkriveni gotovi brončani predmeti (grobovi 38 i 50) koji ukazuju kako su pokojnice, što se pretpostavlja prema tipovima nalaza pronađe-

nima u grobovima (narukvice, dugmad...), spaljene u svojoj nošnji.³ Tragovi koji bi ukazivali na mjesto moguće lomače u istraživanjima nisu otkriveni.

Prema preliminarnoj analizi načina pokopa i keramičkih oblika (lonci zaobljenog tijela s tunelastom ručkom i ukrasom bukla na najširem dijelu trbuha, zdjele S-profilacije s trakastim ručkama, vrčevi ukrašeni plastičnom trakom s otiskom prstiju, šalice) moguće je zaključiti kako se grobovi mogu datirati u Br D stupanj, odnosno u 13. st. pr. Kr. Također, kasnobrončanodobno groblje u Poljani Križevačkoj 2 najveće je dosad istraženo groblje grupe Virovitica na prostoru južno od Drave i jedino istraženo u odnosu na istovremeno naselje što daje odgovor na mnoga mikrotopografska pitanja kao što su položaj i udaljenost groblja od naselja. U Poljani Križevačkoj 2 uočeno je kako se groblje prostire južno od naselja gdje su uočeni radionički objekti poput jame s čitavim keramičkim posudama i kamenim alatima SJ 335 te jamom s ostacima peći s kalotom SJ 1199.

Već je prije istaknut značaj otkrića i istraživanja pripadajućeg kasnobrončanodobnog groblja u Poljani Križevačkoj 2. Međutim, potrebno je istaknuti još neke preliminarnu spoznaju o njegovom položaju u širem geografskom i kronološkom kontekstu. Ovo groblje, prema načinu pokopavanja i tipovima pronađenih posuda, najbližije je groblju u Moravču kod Sesveta (Sokol 1996). I na ovom groblju nisu uočeni tipološki mlađi grobovi kao što je to slučaj u groblju u Drljanovcu (Majnarić-Pandžić 1988; 1994).

Izuzetna prilika dobivena istraživanjem istovremenog naselja i groblja pružila je i mogućnost proučavanja istovremenih tipova posuda koje su se upotrebljavale u naselju i/ili su bile prilagane u grobove. Isto tako, važna je mogućnost korektiva u apsolutnom datiranju ugljenom iz naselja i spaljenih ljudskih kostiju iz grobova, pri čemu ništa manje važno nije niti rasvjetljavanje dosad slabo poznatog srednjeg brončanog doba na prostoru sjeverozapadne Hrvatske i samog početka kasnog brončanog doba za što osnovu pružaju stratigrafija naselja te tipovi pronađenih predmeta (Vinski-Gasparini 1973; 1983). Spomenute spoznaje s izuzetnim podacima omogućavaju uključivanje hrvatske znanstvene javnosti u aktualne rasprave o datiranju naselja virovitičke grupe na širem prostoru Podravine i Posavine

3 Broj grobova s brončanim predmetima može biti i veći, budući da je zasad završena restauracija nalaza iz petnaestak grobova.

Sl. 3 Ostaci kasnobrončanodobne kuće (snimio: M. Vojtek).

Fig. 3 The remains of the Late Bronze Age house (photo by: M. Vojtek).

koje su prisutne u recentnoj literaturi o počecima kasnog brončanog doba (Dular et al. 2002; Teržan 2010; Dular 2011).

Mlađe željezno doba

Na južnom dijelu nalazišta pronađeni su ostaci nekoliko rupa za stupove koje su raspoređene u pravokutnu osnovu koja vjerojatno pripada ostacima kuće dimenzija 4 x 12 m iz vremena latenske kulture. Sudeći prema usamljenom nalazu kuće, vjerojatno se radilo o farmi ili gospodarskom imanju jedne obitelji. Tome u prilog svjedoči istražen dio latenskog naselja na susjednom nalazištu Poljana Križevačka 1. U ukopima za stupove pronađeni su ulomci keramičkih lonaca na osnovi kojih se objekt može datirati u kasni laten (Lt D1), odnosno od sredine 2. do prve polovice 1. st. pr. Kr.

Usamljena latenska kuća ukazuje na prisutnost života i u mlađem željeznom dobu na ovom prostoru. Uz keltski novac poznat iz Križevaca i Kalnika, potrebno je spomenuti srednjolatski ratnički grob iz Vojakovca kod Križevaca (Majnarić-Pan-

džić 1971) te uništeni kasnolatski grob iz okolice Križevaca (Tomičić 1999), što svjedoči kako je križevački kraj bio važan u komunikacijskoj mreži Tauriska koji su naseljavali prostor sjeverozapadne Hrvatske u mlađem željeznom dobu.

Kasni srednji vijek

U jugoistočnom dijelu nalazišta pronađeni su ostaci naselja iz vremena kasnog srednjeg vijeka čijoj infrastrukturi pripadaju ukopi zemunica, jama, stupova, ograda i jaraka. Kasnosrednjovjekovno naselje prostiralo se u smjeru istok-zapad na južnom dijelu grede te je dijelom uništilo sjeverni dio groblja iz kasnog brončanog doba. Ovim istraživanjima, sudeći prema koncentraciji objekata, zahvaćen je zapadni dio kasnosrednjovjekovnog naselja. Uz istočni rub iskopa otkriveni su veliki polukopani objekti dimenzija 8,5 x 17,5 m orijentacije istok-zapad. Zanimljiva struktura zabilježena je istočno od zemunice SJ 937 gdje su pronađena dva dublja okrugla ukopa uz koje se nalazi kanal smjera sjever-jug. Ukopana struktura mogla bi biti temelj za kakva ulazna vrata ili ugao nekog većeg i važnijeg objekta koji se nalazi izvan istočnog ruba iskopa. Na sjevernom rubu naselja otkriveni su jarci i jame, pri čemu su u jami SJ 894 pronađene posude *in situ* te se može zaključiti kako se radilo o jami-spremnicu. U zapadnom dijelu nalazišta istražen je ukopani dio polukružne ograde unutar koje je bio nadzemni objekt s dvije otpadne jame.

Među pokretnim nalazima izdvajaju se brojni ulomci keramičkih posuda, pećnjaka, grijači, željezni noževi te ulomci drugih željeznih predmeta. Na osnovi prikupljenih nalaza, naselje se preliminarno može datirati od polovice 13. do 15 st.⁴

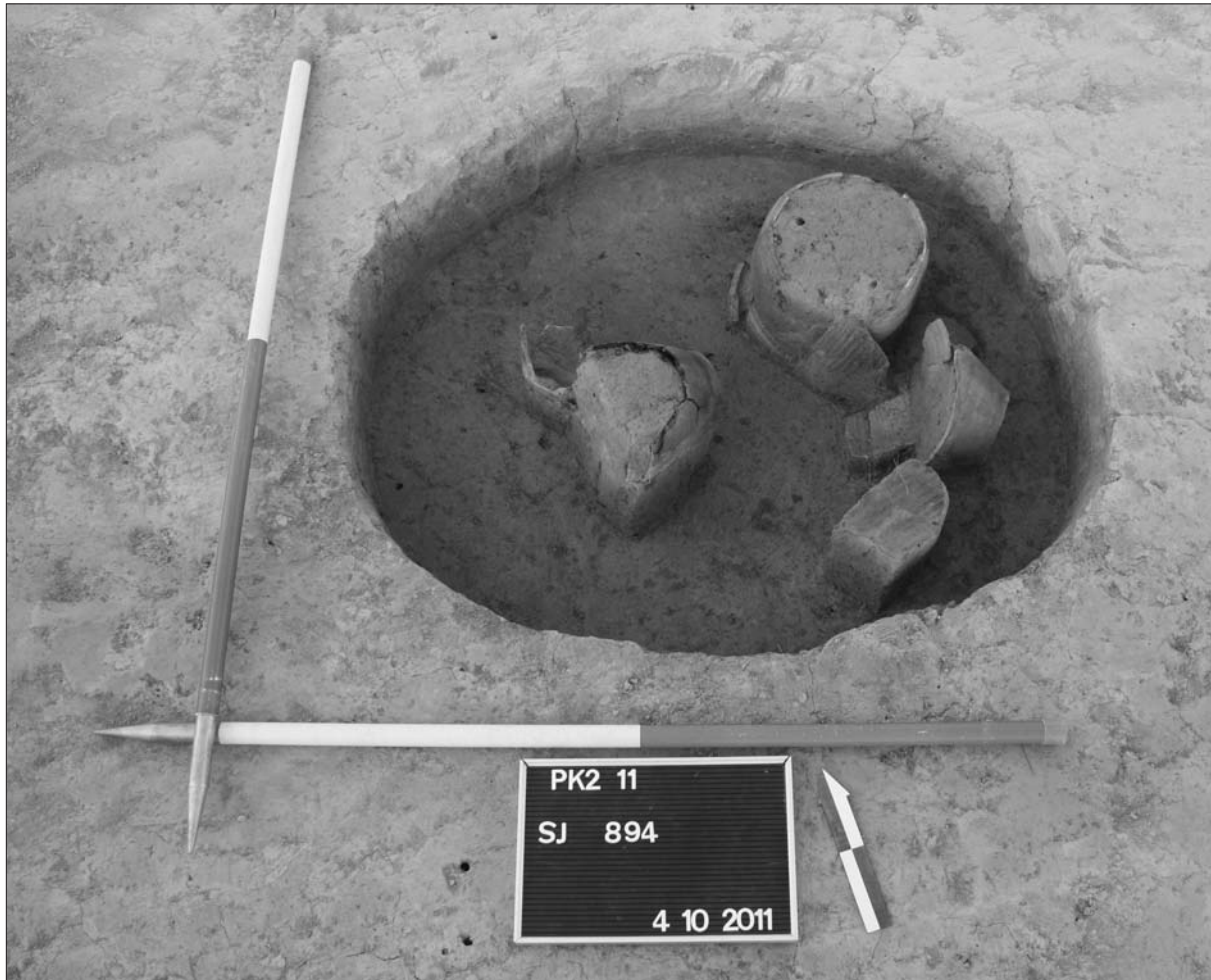
Otkriveni dio kasnosrednjovjekovnog naselja možda se može povezati s naseljem koje se u pisanim izvorima spominje 1267. godine i smješta se na ovo područje (Pavleš 2007: 26). Spominju se i vlasnici Poljane, među kojima je značajna obitelj Brodarić te se pretpostavlja kako je Poljana propala pri prolazu sultanove vojske ovim krajem 1532. godine (Pavleš 2007: 28). Nalaz duboko temeljenog drvenog dijela SJ 1831, 1817, 1819

Sl. 4 Grob 35 (snimio: M. Vojtek).

Fig. 4 Grave 35 (photo by: M. Vojtek).

4 Na savjetima oko datacije zahvaljujem se dr. sc. Tatjani Tkalcéc.

Sl. 5 Kasnosrednjovjekovna jama SJ 895 (snimio: M. Vojtek).

Fig. 5 Late Medieval pit SU 895 (photo by: M. Vojtek).

te nalazi slikanih čaša i pećnjaka svjedoče o nekom važnijem objektu u jugozapadnom dijelu naselja. Jesmo li na tragu trošne kurije koja je spaljena od Turaka, kako se spominje u izvorima (Pavleš 2007: 28)?

S obzirom na iznesene preliminarne rezultate istraživanja nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2, može se zaključiti kako su ona izuzetno značajna za spoznaje o naseljenosti križevačkog

kraja u bakrenom, kasnom brončanom i mlađem željeznom dobu te u kasnom srednjem vijeku, ali i za šire infrastrukturne podatke o pojedinim razdobljima. Položaj nizinskog naselja iz više vremenskih razdoblja na jednoj od prirodnih komunikacija koja je vodila uz Glogovnicu, a povezuje Podravinu i Posavinu svjedoči o važnosti tog koridora u prometovanju tisućljećima što je bio jedan od razloga da i moderna prometnica koristi isti pravac.

LITERATURA

- Balen, J. 2007, Apsolutni datumi sa zaštitnih istraživanja na prostoru Slavonije kao prilog poznavanju kronologije srednjeg eneolitika, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, XLI, 17–35.
- Bekić, L. 2006, Zaštitna arheologija u okolici Varaždina, Zagreb.
- Dular, J. 2011, Zur Datierung der bronzezeitlichen Siedlung Oloris bei Dolnji Lakoš, *Arheološki Vestnik*, 62, 111–130.
- Dular, J., Križ, B., Svobljak, D., Tecco Hvala, S. 1991, Utrjena prazgodovinska naselja v Mirenski in Temeniški dolini, *Arheološki Vestnik*, 42, 65–198.
- Dular, J., Šavel, I., Tecco Hvala, S. 2002, Bronastodobno naselje Oloris pri Dolnjem Lakošu, *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae*, 5, Ljubljana.
- Homen, Z. 1980, Lasinjski naseobinski elementi i novi nalazi iz Beketina, *Muzejski vjesnik*, 3, 42–49.
- Homen, Z. 1981, Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca, *Muzejski vjesnik*, 4, 15–19.
- Homen, Z. 1982, Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima, *Muzejski vjesnik*, 5, 18–24.
- Homen, Z. 1986, Kalnik – Stari grad, Križevci, in: *40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Koprivnica, 136.
- Karavanić, S. 2011, Nalazi s početka kulture polja sa žarama u naselju Kalnik-Igrišće, in: *Panonski Prapovijesni osviti*, Zbornik radova posvećenih Korneliji Minichreiter uz 65. obljetnicu života, Zagreb, 357–383.
- Kerman, B. 2011, *Pod Kotom-sever pri Krogu*, Arheologija na avtocestah Slovenije 24, Ljubljana.
- Majnarić-Pandžić, N. 1970, Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu, *Acta musei Cibalensis*, 2, Vinkovci.
- Majnarić-Pandžić, N. 1988, Prilog poznavanju kasnoga brončanog doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Arheološki radovi i rasprave*, 11, 9–32.
- Majnarić-Pandžić, N. 1992, Ljevaonica brončanih predmeta u kasnobrončanodobnom naselju na Kalniku kod Križevaca, *Opuscula archaeologica*, 16, 57–73.
- Majnarić-Pandžić, N. 1994, Novi kasnobrončanodobni grobovi iz Drljanovca kod Nove Rače, *Bjelovarski Zbornik*, 4-5, 43–56.
- Okroša-Rožić, L. 2006, Križevci-Karane, r. br. 52, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2/2005, 110–112.
- Okroša-Rožić, L. 2007, Križevci-Karane, r. br. 68, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 3/2006, 120–122.
- Pavleš, R. 2007, Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Terme kod Križevaca, *Cris*, god. IX, 1/2007, 26–35.
- Teržan, B. 2010, Diskusijski prispjev o srednjoj bronasti dobi u Prekmurju, *Zbornik Soboškoga muzeja*, 15, 151–171.
- Tkalčec, T., Karavanić, S., Šiljeg, B., Jelinčić, K. 2007, Novootkivena arheološka nalazišta uz rječicu Veliku kod mjesta Majur i Ladinec, *Cris*, god. IX, 1/2007, 5–25.
- Tomičić, Ž. 1999, Arheološka topografija Kalničkog prigorja i okolice Križevaca, in: *Panonski periplus*, Zagreb, 109–131.
- Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Monografije Filozofskog fakulteta 1, Zadar.
- Vinski-Gasparini, K. 1983, *Kultura polja sa žarama sa svojim grupama*, in: *Prastorija jugoslavenskih zemalja*, IV, A. Benac (ed.), Sarajevo, 547–646.
- Vrdoljak, S. 1992, Nalaz kalupa s lokaliteta Kalnik-Igrišće kao primjer metalurške djelatnosti kasnog brončanog doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Opuscula archaeologica*, 16, 75–87.
- Vrdoljak, S. 1994, Tipološka klasifikacija kasnobrončanodobne keramike iz naselja Kalnik-Igrišće (SZ Hrvatska), *Opuscula archaeologica*, 18, 7–81.
- Vujnović, N., Burmaz, J. 2010, Autoceta A12, dionica Gradec-Kloštar Vojakovački, r. br. 94, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 6/2009, 167–169.

SUMMARY

From September to November 2011 the Institute of Archaeology conducted rescue archaeological excavation of the AN 5 Poljana Križevačka 2 site on the highway route A12 St. Helena - GP Gola. A area of 29.560 m² were explored.

The site Poljana Križevačka 2 is situated several kilometres south of Križevci (Koprivnica-Križevci Region), close to the western edge of the

today's settlement of Poljana Križevačka. It is a slightly raised oval ridge on the east side of the stream Glogovnica that changes to gentle hills to the east, while to the west of the site lays the Špiranečki Lug valley.

During the rescue excavations of the site AN 5 Poljana Križevačka 2, the remains of the prehistoric and medieval settlement were discovered. The oldest traces of the settlement can be associated with the Copper Age Lasinja culture, but most of the finds belong to the Virovitica group settlement dating to the Late Bronze Age next to which the cemetery with incineration graves that can be associated with the settlement, was discovered. A lodging dating to the La Tène culture period from the Late Iron Age was also found, while in the southern part of the site the remains of the late medieval settlement were explored. The settlement of the Lasinja culture was located on the highest point of the ridge where large oval pit-house cuts were found as well as the cuts of small pits. Given the increasing number of lodgings in this part of the site, it can be assumed that the centre of the settlement was near the Glogovnica creek. Large explored area of the settlement reveals an interesting infrastructure which is characterized by several structures linked together into groups that may correspond to an organized family settlement.

The largest number of structures belong to the settlement dating to the late Bronze Age, that is to the Virovitica group of the Urnfield culture - Br D and Ha A1 phase (13th to 12th century BC). Houses were used as the basic lodgings, of which the pole cuts remaining are arranged in rectangular bases measuring 6 x 3 or 6 x 6 m. The same type of houses was discovered during excavations on the area of Prekmurje in north-eastern Slovenia (Pod Kotom) (Kerman 2011: 45) which are attributed to the same Virovitica group. Cuts of many pits, usually oval in shape, some of which were likely to serve as a working space, are also the part the infrastructure of the Late Bronze Age settlement. An oval pit SU 1199 was discovered with the collapsed structure of the kiln in it. Stratigraphic relations between individual burials and typological forms of pottery and bronze objects preliminarily indicate that the population of the settlement from the beginning of the Late Bronze Age can be separated at least in two phases.

South of the settlement there was the Late Bronze Age cemetery from the same period with 50 incineration graves. The remains of the deceased are placed in urns, that is, in 47 graves burned remains of the deceased were placed in a pot that had the function of the urn and covered with the bowl used as a lid. In three graves the burned remains of the deceased were deposited at the bottom of the pit and covered with the bowl turned upside down. Only in case of two graves the grave pit was covered with the remains of the pyre. Very often fragments of broken pottery are laid in the grave.

According to preliminary analysis of the types of burials and of ceramic forms (pots with rounded body with a tunnel-shaped handle and the bukle decoration on the widest part of the belly, the S-profiled bowls with strap handles, jugs decorated with plastic tapes with fingerprints, cups), it is possible to conclude that the graves can be dated to the Br D phase, that is to the 13th century BC. The Late Bronze Age cemetery in Poljana Križevačka 2 is the largest excavated cemetery of the Virovitica group on the area south of the Drava river so far and the only investigated in relation to the settlement from the same period.

In the southern part of the site the remains of the houses measuring 4 x 12 m dating to the La Tène culture period was found. It was probably a farm or a family homestead. Fragments of ceramic pots were found which date these facilities to the late La Tène period (LtD1), that is to the period from the mid 2nd to the first half of the 1st century BC.

In the south-eastern part of the site remains of the settlement from the late Middle Ages were found. Along the eastern edge of the excavation partly dug-in large structures measuring 8.5 x 17.5 m were uncovered. On the northern edge of the village ditches and pits were discovered. In the pit SU 894 vessels were found in situ, and it can be concluded that it was a storage pit. Numerous fragments of ceramic vessels, stove tiles, heaters, and fragments of iron objects can be singled out. Based on the obtained results, the settlement can be preliminarily dated from the mid-13th to the 15th century.

Given the preliminary results of exploration of AN 5 Poljana Križevačka 2 site, we can conclude that it is extremely important for the understanding of population of Križevci area during the Copper Age, the Late Bronze Age and Late Iron Age, as well as during the late Middle Ages, as well as for the wider infrastructural data on individual periods. The location of lowland settlement from multiple time periods on one of the natural communications that led along Glogovnica stream and connected Podravina and Posavina, testifies to the importance of this corridor in traffic throughout the millenniums, which is one of the reasons that modern highways use the same route.